

Pieter Brueghel'in Janr Resimlerinde Toplumun İzleri

Gül AYDIN¹

¹Batman Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, Batman, Türkiye
gul.aydin@batman.edu.tr

Geliş Tarihi/Received:

07.10.2020

Kabul Tarihi/Accepted:

15.12.2020

Yayın Tarihi/Published:

30.12.2020

ÖZ

Sanatçılar kendi yaşadıkları dönemlerinin toplumsal olaylarına duyarlı olmuştur. Sanatın ve sanatçının gelişimi toplumdaki yaşanan gelişmelerle paralellik göstermiştir. İçinde buldukları toplumsal olayların etkileri sanatçıların yaratma süreçlerini etkilemiştir. Yaşanılan olaylardan ve buna bağlı değişimlerden hareketle ortaya koydukları eserler ile sanatçılar, toplumun gerçeklerini sanatsal bir biçimde ifade etmişlerdir. Bu çalışmada yaşadığı toplumu etkileyen olayları ve toplum yapısındaki izlerini kendine has üslubuyla resmeden Pieter Brueghel (1525?-1569) folklorik öğeler, gündelik hayat, savaş ve ölümün korkunç boyutları dahil bir çok konuyu çarpıcı bir biçimde gözler önüne serdiği eserleri incelenecektir. Pieter Brueghel' in eserlerinde coğrafyasını ve halkını ifade ettiği imgelerin irdelenmesi amaçlanan bu araştırma literatür tarama yöntemiyle giriş, kuramsal çerçeve ve sonuç olmak üzere üç ana başlık altında ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Sanatçı, Toplumsal Olay, Hayat, İmge.

Traces Of Society In Pieter Brueghel's Janr Paintings Summary

ABSTRACT

The artists were sensitive to the social events of their own times. The development of art and artist has been in parallel with the developments in the society. The effects of the social events they were in have influenced the creation processes of the artists. With the works they have created based on the events and related changes, the artists expressed the realities of the society in an artistic way. In this study, Pieter Brueghel (1525? -1569), who depicts the events affecting the society he lived in and his traces in the social structure with his own style, will examine his works, which strikingly reveal many subjects including folkloric elements, everyday life, war and death. This research, which aims to examine the images of geography and its people in the works of Pieter Brueghel, has been discussed under three main headings: introduction, theoretical framework and conclusion with the literature review method.

Keywords: Art, Artist, Social Event, Life, Image.

1. Giriş

XVI. Yüzyılda Rönesans döneminin önde gelen sanatçılarından bir olan Flaman ressam Pieter Brueghel' in(1525?-1569) yaşadığı dönem olan Rönesans dönemi, daha ortaçağ sanatının içinde ilk adımları atılan, toplumsal yapının da gelişmesi ve dönüşümüyle yenedünya görüşünün filizlenmeye başladığı bir zamana denk gelmektedir. Toplumsal yapının dönüşümünü tetikleyen ve gelişen düşünceler, ortaçağ anlayışının hakim olduğu konular Rönesans dönemiyle birlikte zayıflamaya başlarken Avrupa'daki reform bunalımlarını aşan Protestan bir ülke olan Felemenk ülkesinde resim sanatı gelişerek ilerlemesini sürdürüyordu. Artık dini konulu resimlerin kutsallaştırılarak gündem edilmediği bu süreçte Protestan kiliselerini de karşılarna almadan bir uzlaşma içinde yeni bir ifade biçimi arayan Flaman sanatçılarından biri olan Brueghel de kendine özgü üslubuyla kendi yaşadığı coğrafya üzerinden yenedünyayı yansıtan konulara önem verecekti.

Pieter Brueghel' in üstün bir gözlemlerle ahlaki alegoriler ve panoramik tasvirleriyle toplumun karmaşık yapılarını, insanların olaylar karşısındaki duruş ve eylemlerini resimlerinde sahne sahne tasvir etmiştir. Tasvirlerinde figürsel ressamlığını ustaca kullanmıştır. Bu resimlerde dönemini yansıtan suretleri siyasal ve ekonomik anlamda canlandırılmış gibi resmederek olayları birçok açıdan okunur kılmıştır. Brueghel ve dönemin ressamlarının gündelik yaşamı bu şekilde işlemelerini Gombrich (1950; 381) şöyle ifade etmektedir; "Resmin uygulama alanlarının daralmasından sanatçılar uzmanlaşma alanında ilerledi. Kuzey sanatı geleneklerini geliştirmeye çalıştılar. Ressamların belli bir dalda ve ya türde ki konuları özellikle günlük yaşamdan alınmış sahneleri bilerek ele alıp işledikleri resimlere daha sonraları "genre resimleri" ya da "janr resimleri" de denilmeye başlandı. Janr resminin XVI. Yüzyıldaki en büyük flaman ustası Yaşlı Pieter Brueghel'dir.

Bu makalede Pieter Brueghel' in hayatı ve özellikle yaşadığı dönemin toplumsal olaylarını resmettiği yapıtları incelenmeye çalışılmıştır.

2. Pieter Brueghel

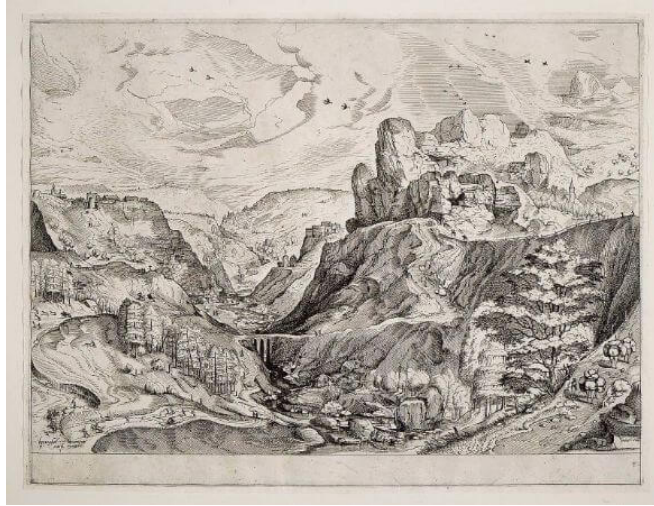
Pieter Brueghel 1525 yılında Hollanda Kuzey Brabant'ta doğdu. Yaşadığı dönemlerde birçok eser üretmesine rağmen hakkında çok fazla bilgiye rastlanmamaktadır. 1604 yılında Flaman ressam, şair, sanat tarihçisi ve sanat teorisyeni olan Carel van Mandel (1548-1606) "Schilder-boeck" (1604) adlı eserinde Hollanda ressamlarının ve Kuzey Rönesans sanatçıların biyografisini yazmıştır. Bu sayede Brueghel hakkında bazı bilgileri kısmen de olsa gün yüzüne çıkmıştır.

Resim 1. P. Brueghel, The Painter and The Connoisseur, 1565, (Kendi portresi olduğu düşünülmektedir).

Pieter Brueghel çok küçük yaşlarda önce babasını ardından da annesini kaybeder ve iki kerdeşi ile birlikte büyük anneleriyle yaşamıştır. Resim eğitimine 1545 yılı dolaylarında 20'li yaşlarının başında başlayan Brueghel Brüksel'e taşınarak ilk başta Pieter Coecke van Aelst'ın (1502-1550) yanında çalışmaya başladı. Gravüre de merak salan sanatçı gravür tasarımcısı olan Hieronymus Kock-Wellens (1518-1570) ile çalışmış ve birçok gravür için desenler çizmiştir. Brüksel'de geçirdiği yaklaşık 6 yıllık çıraklık eğitiminden sonra, 1551'de Antverp'teki Aziz Luka Loncası'na girdi. Artık usta olmuştur ve Brueghel'in hakkında yazılı olan tek resmi kayıt Loncada adı usta ressam diye yazılmasıdır. 1552-1553 yılları arasında İtalya'ya Rönesans resimlerini incelemek ve eğitim amacı ile gittiği muhtemeldir. Ancak Brueghel'in İtalya'ya ve Rönesans'a tepkisi diğer ressamlarınkinden çok farklı olduğu ve İtalya'da hakim olan sanatsal tavırdan bağımsız olduğu söylenebilir. Çünkü hiçbir İtalyan ressamın Brueghel üzerinde bir etki bıraktığına dair resimlerinde hiçbir iz yoktur. "Kendi çağdaşları gibi İtalya dönüşünde devlet ve kilisenin beğenisini kazanacak gösterişli İtalyan üslubu resimler yapmak yerine ünlü Hieronymus Bosch'un (1453-1516) eserlerinin izlerini taşıyan, "huzursuzluk verici bir gariplikte ahlaki konulu resimler ve çizimler yaparak mesleğine başlamış, Yaşlı Pieter Bruegel daha sonraları, daha dolambaçsız veya öyle görünen bir dil geliştirmiş ve bunun sonucunda da çoğunlukla yanlış anlaşılmıştır.... Diğer Felemenk Romanist" ressamlar kadar İtalya'yı iyi tanımaktaydı ve onların son moda tarzlarını reddedişi bilinçliydi" (Fleming, Honour,

Çev.Abacı 2009. s 502-503). Brueghel İtalyan ressamların eserlerini görmek ve sanat eğitimi almak için gittiği İtalya'dan döner. Dönüş yolunda Flaman düzlüklerinin adamı olan Brueghel Alp dağlarından bir hayli etkilenir ve Alp dağlarına seyahati sonrasında evine dönen sanatçı bir seri eser üretir. Yaptığı bu eskizler daha sonra yapacağı resimlerinin ve baskıların temelini oluşturuyordu.

Resim 2. Alp Manzarası, 1555-56 (Gravür)

Aslında bu eskizler Alplerin gerçek görünüşünün dışında kendi hayal gücü ve yeteneği ile resimlerinde doğadaki formları araştıran kompozisyonlardı. Eserlerine bakılınca sanki gördüklerinin yanı sıra gözünü yeniden eğiterek, boşluk hakkında yepyeni fikirler oluşturduğu söylenebilir.

XIV. yüzyılda İtalya'da doğan ilk başta bilim ve edebiyat alanında etkin olan hümanizma birçok Kuzeyli sanatçıyı da etkisi altına almıştır. Brueghel o sırada Avrupalı entelektüeller arasında popüler olan Hümanizm felsefesi ile tanışmıştır. Ünlü Flaman Hümanist Aydınlar çevresine giren Brueghel de İtalyan Rönesans'ından ziyade kendi klasik coğrafyası ve halkını konu aldığı, sıradan insanlar üzerinden kutsallığı betimlemeye başladığı günlük hayatı yansıtan resimler yapmaya başlamıştır.

Bu dönemin sanatçıları gibi din dışı konularda yani dünyevi resimlerde usta olan Brueghel' in doğa resimlerinin yanında dini, siyasal ve sosyal yapılanmalardaki düzensizliklerin yaşandığı ve toplumsal yapının değişimini, yaşanan yoksulluk, savaş, salgın ve dini öğelerin toplum üzerindeki etkilerini günlük yaşantı içinde resmetmiştir. Hakkında çok az şey bilinen Brueghel kendine özgü üslubuyla geleneksel resim hakkında bilgi sahibi olduğunu eserlerinde görmek mümkündür.

Toplumsal yapıyı ve olayları köylüler üzerinden anlatan resimleriyle ünlenen sanatçı Köylü Brueghel lakabıyla anılmaya başladı. 1559 yılından sonra isminde ki "h" harfini atarak yaptığı resimleri Bruegel şeklinde imzalamaya başladı.

Kendisi gibi ressam olan oğulları ve torunlarından ayırt edilmesi bakımından Köylü Bruegel, Yaşlı Bruegel ve Baba Bruegel lakaplarıyla da anıldı.

Brueghel 1563 yılında Büksel'e yerleşti ve ustası olan Pieter Coecke van Aelst'in kızı Mayken ile evlendi. 1569 yılında hayata gözlerini yumdu.

Brueghel 16. Yüzyılda flaman bölgesinde Rönesans'ın öncüsü olmuştur. Yaşadığı dönemde toplumsal olayların sonucunda yaşanan dönüşümleri ve kendisinin de kaostan etkilenerek bireysel olarak geçirdiği süreçleri ve çevresinde yaşananların etkilerini sanata yansıtarak bu konuda birçok eser üretmiştir. Yaptığı bu eserlerde toplumsal olayların insan ve toplum üzerindeki etkisini ve yaşanan değişimleri, halkı ve gündelik hayatı konu etmiştir. Kimi zaman mizah dolu eserlerle toplumdaki çelişkileri atasözlerinden hareketle yapmış, kimi zaman sefaleti ve otoritelerin topluma baskısını resmetmiştir. Toplumun gülünç ve acıklı yönlerini kendi duygu yansımalarıyla birlikte büyük bir ustalıkla sanatsal bir biçimde ifade ederek gelecek nesillere tuvaleri ve fırçaları aracılığıyla aktarmıştır.

3. Pieter Brueghel'in Eserleri

3.1. Karnaval ve Perhiz Kavgası (1559)

Bilinen en eski tablolarından biri olan "Karnaval ve Perhiz Kavgası" (1559) tablosunda ikonografik detaylar, yüksek bir ufuk çizgisi ve dekoratif motiflerden anlaşıldığı gibi ustası olan asıl adı Pieter Koeck van Aalst olan Hieronymus Cock'un ve Hollandalı ressam Hieronymus Bosch'un etkileri güçlü biçimde hissedilmektedir. Bunun yanında parlak renkler kullanması ve kendine özgü formlarıyla Bruegel oluşturduğu kompozisyonlarda kendi döneminde ki ressamların resim tarzının aksine rengin kullanımına yeni bir boyut kazandırmıştır. Halkın sefalete ve baskıya rağmen aptallıklarını alegorilerle yansıttığı erken dönem resimlerinin gövdesini oluşturan bu resim tarihi bir kaynak niteliğinde olan resimlerine öncülük ettiğini söylemek yanlış olmaz.

Karnaval, Avrupa'da yaşayan halkın gelenekselleşen şenlikleridir. Brueghel kendi halkının kültürünü konu alarak yaptığı bu tablosunda manzaradan vazgeçmeyerek birde Reform hareketlerinden kaynaklanan çatışmalardan halkın ahlaki olgularıyla alegorik olarak dalga geçmiştir. Resimde sol tarafa bakınca eğlencenin hakim olduğu görülürken sağ tarafında ise dindar insanların yardım severliği resmedilmiştir. Karnaval ve perhiz resminde alaylı bir üslup ile aynı anda aynı karede mantık, akıl, tutku, şehvet, dindarlık ve zevk, yoksulluk ve aşırılık bir arada verilmiş. Birçok resminden de anlaşılacağı gibi alaycı üslubu onun vazgeçilmez bir yanı olmuştur.

Resim 3. Pieter Bruegel, Karnaval ve Perhiz Arasındaki Savaş, 1559.

Bruegel, resimlerinde asıl belirtmek istediği durumları çoğu zaman önemsiz bir detaymış gibi resmin bir köşesine yerleştirir. Resmin diğer alanlarıyla birleştirip gözden kaybeder. Bruegel döneminde yaşanan zulümleri meydan okumak adına yoğun kompozisyonlu resimler yapmıştır. Sıra dışı dahiyane yöntemlerle Flemenk köy ortamını flemenkçe atasözlerinden yararlanarak resmetmiştir. Bu resimlerinde basit bir olayı seçerek ülkesindeki hayatı ve halkın aptallıklarını fırça, boya, kalem kullanarak, çağ üstü bir yaratıcılıkla eserlerini üç boyutlu bir biçimde üretmiştir.

3.2. Ölümün Zaferi, 1562

Bruegel Protestan ve Katoliklerin çatışmalarının yanı sıra vebanın da yaşandığı döneme denk gelen yaşantısında salgından dolayı binlerce insanın ölümüne tanık olmuştur. Öyle ki bu büyük orandaki ölümler koktu ve felaketlerin olduğu bir dönemi toplumsal hafızalara kazımıştır. Bu veba salgınlarının etkisi ekonomik, siyasal ve sosyal alanlarda devasa boyutta hissedilmiştir. Bu sürece kayıtsız kalmayan sanatçılar da hastalık süresince imge ve görsel malzemedan elde ettikleri verilerle, toplumun ve kendilerinin içinde buldukları durumu, aldıkları tutumları yapıtlarında ifade etmeyi amaçlamıştır. Kara ölümün ortaya çıktığı ve yayıldığı yıllarda Bruegel'in Ölümün Zaferi tablosu ile Kara ölümün Avrupa'da ki bir kasabada nasıl görüldüğü ve etkilerini göstermiştir. Bruegel'in 1562 yılında yaptığı Ölümün Zaferi tablosunu ve dönemin koşullarında sanatın yaşama dair eylemlerde sosyolojik değişimlerin yanı sıra fiziksel, psikolojik ve manevi değişimlerin de kaydını düşmektedir. Sanatçının yaptığı bu çalışmasıyla resmettiği imgelerin sembolik anlamları hastalık süresince yaşananların anlamsal boyutu da incelenmeye değer.

Ölümün en ürkütücü yüzünü yine flemenk şehir ve kasabalarını mekan olarak kullandığı zınyayı, aç gözlülüğü ve oburluğu eleştirdiği, ölümün din, sınıf, ırk, cinsiyet, ve yaş aralığını ayırmaksızın herkesi bulabileceğini resmettiği Ölümün Zaferi (1562) isimli çalışması etnografik bir belge niteliğinde görülebilir.

Resim 4. Pieter Bruegel, Ölüm Zaferi, 1562

3.3. Deli Meg (Dull Gret) 1563

Brueghel birçok resminin konusunu atasözlerinden ve gündelik hayattan seçmiştir. Resimleri sosyal olaylar üzerine ahlaki bir yorum içermektedir. Deli Meg (Dull Gret) 1563 adlı resmindeki alegoriler, o dönemde yaşanan dini ve siyasi durumlar hakkında yorumlanırsa, olayların kontrolden çıkması durumunda ne olabileceğine dair bir uyarı şeklinde resmedildiği söylenebilir. Kadın düşmanı bir atasözünden ilham aldığı sanılıyor. Bosch' un resimlerine benzerlik gösteren bu çalışmada kasvetli atmosferin ve didaktik ahlakçılığında ötesine geçen bu resim incelendiğinde acımasızca bir ironi ve saldırganlık göze çarpmaktadır. Manzaranın yine dikkat çekicidir. Kızıl ve kasvetli bir gökyüzü altında Ortaçağ'ı betimlediği düşünülmektedir. Kadınların günahkar ilan edildiği saygı görmediği erk bir düzene başkaldırı ve hayatlarının cehenneme çevirenlere karşı Deli Gret elinde kılıçla ve gövdesindeki zırh ile başını çektiği kadın ordusu ile cehennemi yok etmek için verilen bir mücadele görülmektedir. Eril bir canavar olarak tasvir edilen bir ağza doğru yaklaşıyor. Bruegel'in kadınların söz sahibi olmadığı bir toplumdaki yaşamlarını cehenneme çeviren erk zihniyetine karşı bir mücadeleyi hayal etmiş olmalı. Köprüden aşağı atılan erkekler ve ürkek askerlerle alay eden Bruegel daha o dönemde kadının aşağılandığı bir toplumda cinsiyetçi bir tutuma karşı mücadele etmesi gerektiğini savunduğu düşünülebilir. Tablonun adında anlaşıldığı gibi kadının deli, şirret ve cadı olarak görüldüğü bir toplum yapısına ironik bir biçimde gönderme yapmıştır.

Resim 5. Dull gret 1563

3.4.Masumların Katliamı

Kendi döneminin usta peyzaj ressamlarından olan Brueghel kış resimleri manzaraları yaparken geniş bir hayal gücünden yararlanırdı. Brueghel yaptığı resimlerde, genellikle kendi coğrafyasında yaşanan ve toplumu etkileyen olaylardan seçtiği güncel konuları görmek mümkündür. Birçok resminde olduğu gibi Masumların Katliamı resminde de kutsal kitaplardan kesitleri kendi döneminde yaşanan olaylarla harmanlayarak yapması tarihsel süreci anlatıyor gibidir. Resimlerine bakıldığında asıl anlatılmak istenen tarihi bir olayı kalabalık kompozisyonda küçük bir kesitte veren sanatçı, Masumların katliamın resminde de yine kutsal kitaptan anlattığı bir hikayeyi küçük bir kesit ile sıradanlaştırarak vermiştir. Daha önce bir çok ressamın şahşahalı biçimde resmettiği bu hikayeyi Brueghel, flemenk kasabasında kendi halkını ve toplumunu resmederek anlatması, onun bağımsızlığını ve özgün olduğunu gösterir. Kutsal kitaptan bir hikaye ile ilintileyerek resmettiği olay aslında kendi döneminde İspanyolların işgalini ve halka yaptığı uygulamalara da bir gönderme niteliğindedir. İspanyol askerlerinin kıyafetlerine benzeyen bir kıyafet ile tasvir ettiği bu resimde yaşanan katliam havasını ustaca vermiştir. Kutsal kitapta anlatılan hikayede Kral Herod' un bilgilerden edindiği bilgiye göre geleceğin kralı olacak olan İsa' nın doğumunu haber almasıyla kentteki bütün erkek bebeklerin katledilmesi emrini verir. Resimde bebeğini kaçırmaya çalışan yeşil elbisesi ile sıradan bir kadın gibi resmettiği Meryem' in bebeğini kaçırma sahnesini tasvir etmiştir. Resimlerde toplumun tüm yönlerine yer veren Bruegel bütün duygu durumlarını tablolarına yansıtır. Brueghel' in, bakıldığında sanki zamana yolculuk yapıyormuş hissi veren resimleri hem geçmişte hem de kendi yaşadığı günlerde ki otoriterleri ve halka yapılan zulümlerin yıllar hatta çağlar geçse de değişmediğinin kanıtı gibidir.

Manzara ve gravürlerinin yanında İtalya dönüşü bol figürlü kompozisyonları içeren resimlere de ilgi duymuştur. Bu kompozisyonlarında geniş bir alan üzerinde dağınık biçimde serpiştirilen

kullandığı bu kompozisyonlarda Bosch' un etkileri olduğu sanılsa da aslında resimler incelendiğinde Bosch' un resimlerinde farklı olduğu görülür. Ölümün Zaferi, Deli Meg (Dull Gret) gibi resimlerde yüksek bir bakış açısıyla karanlık atmosferin, kasvetli ruhun ve didaktik ahlakçılığın da üstünde saldırganlık, şiddet içeren acımasız bir ironi ile karamsarlık hakimdir. Brueghel ile Bosch'un resimleri arasında ki benzerlik Bosch' un Bruegel üzerinde ki etkisi değil de yaşadıkları dönemlerde acımasızca ve şiddetli biçimde yaşanan din savaşları, kaotik bir atmosferin etkisiydi. Bunların yanı sıra adına “ Küçük Buzul Çağı” verilen iklim bozukluklarının da yaşanmaktaydı. Geç Rönesans dönemi ve Reform Çağı olarak adlandırılan dönemlerde yaşanan ideolojik ve politik çalkantılarla sallanan bir coğrafyada iki sanatçının ilham aldığı karamsarlık ruhunun vermiş olduğu duygudaşlık olarak düşünülmesi daha makul görünmektedir.

Bruegel'in resimlerinde çok figürlü hikayeci bir kompozisyon tasarlandıysa da doğa ve manzara yine ön plandadır. Öyle ki figürlerin manzara içinde dağınık bir biçimde yerleştirilmiş ve hiçbir figür ön plana çıkmamaktadır.

Resim 6. Masumların katliamı 1565

3.5. Körlerin Yürüyüşü, (1568)

Resimlerinde zamanının sıradan insanların günlük yaşam aktivitelerini gerçekçi bir üslup ile tablolarına yansıtmıştır. Detaylandığı insan yüzlerinin yanı sıra ayrıca zihin durumlarını da yansıtmakta çok başarılı olmuştur. Yaptığı detaylandırmalarla Oftalmolojik hastalıkların özetlendiği tablosu olan Körlerin yürüyüşü (1568) bir başyapıt niteliğindedir. Bruegel' in büyüklüğü çevresini doğru bir şekilde gözlememesi ve günlük hayatta insanların, görünümelerini, kusurlarını, çirkinlikleri, yaşamlarını ve zayıflıklarını büyük bir gerçeklikle gizlemeden çizmesi ile etrafındaki insanları anlama yeteneğindedir. Bruegel'in yaşadığı dönemdeki savaş, hastalık, toplumsal sorunlar ve ekonomik bunalımlar düşünülünce toplumun sefalet ve fakirliklerinin sebebi kendi körlüklerinden olduğunu düşündüğünü ve resmine konu ettiğini söylemek yanlış olmaz. Resimde yine mekan bir köy olarak seçilmiştir. Sanatçının resimlerini didaktik ve ahlaki bir biçimde yaptığı göz önüne alınırsa bu resimde

doğuştan gelen körlüğün dışında hastalıktan ve sefaletten dolayı yaşanan körlükleri betimleyerek fiziki körlüğü ve sağlık sorunlarına da değindiği düşünülebilir. Sanki köyün nüfusunun tamamı bu 6 karakterden oluşuyor gibi boş, sessiz sakin bir köy ortamında tasvir etmesi belki de manevi bir körlüğü de anlatmaktadır. Brueghelin resimlerindeki mizah anlayışı ve alaycı tavrıyla bu tablosunda ki insanların körlüğünü toplumsal olaylara karşı kör oldukları vurgulanmış gibi. Beş figürün ve klavuzlarının da kör oluşundan kaçınılmaz bir sonun hepsini beklediği anlamı çıkabileceği söylenebilir. Yüzlerinde yaşadıkları trajik iç dünyalarının hem acı hem de komik ifadesi vardır. Resmin dini kaynaktan ilham alındığı düşünülürse, sağ üst bölümde resmedilen kilise tam ilk düşen iki figür ile geride kalanların arasında olmasının ahlaki bir anlamı olduğu düşünülebilir.

Turani'ye göre “Belki bu konu, Mattheus’un bir sözünden esinlenmiştir. Bu İncil yazarının: “Eğer bir kör bir diğerine klavuz olursa, ikisi de çukura düşer” sözünün sanatçı için esin kaynağı olabileceği düşünülmektedir (Turani. 2003, s.389). Körlüğün bir ceza olduğu düşünüldüğünde tanrının ızdırabına maruz kalan bu insanların yokuş aşağı ilerlerken önlerinde bulunan çukura doğru gitmekte olduklarından habersiz gibidirler. Brueghel’in körlerin çukura düşmelerini bir kurtuluş olarak mı yoksa bir ceza olarak mı ima ettiği tam belli değildir.

Resim 7. Körlerin Yürüyüşü, 1568

4. Sonuç

Sanatın birey ve toplum üstündeki büyük etkisi, tarihe tanıklık etmesi ve etki alanları ne geçmiş yıllarda ne de bugün göz ardı edilemez. Sanatçı yaşadığı döneme kayıtsız kalmadan dönemin özelliklerine ayna tutan kişidir. Toplumsal olayların sonucunda yaşanan değişimler ile sanat arasında doğrudan bir ilişkinin olduğunu söylemek mümkündür. Yaşanan bu değişimler sanatçının sanatsal bağlamda sanatında yenilenmesi ve dönüşüm süreci olduğu söz konusudur. Sanatçı toplumdaki dönüşümleri sağlamaya çalışırken öncelikle kendinde ve sanatında değişimi yaşar. Kendi dönemlerindeki toplumsal olaylara tanıklık eden sanatçı duyumsadıklarını imgelem yoluyla yapıtlarına yansıtırken kendisi de değişimi yaşar.

Rönesans döneminde, kendine has üslubuyla günlük yaşamdan sahneler, ikonografik, alegorik, didaktik ve mitolojik resimleri, oymabaskıları ve desenleri ile yaşadığı çağın sanatında devrim niteliğinde eserleriyle çağlar öncesinde günümüze kadar hala güncel olan konuları işleyen Bruegel tanıdığı olduğu çağın toplumun yapısını ve geçirdiği süreçleri ve değişimleri, yaşadıklarını duyumsayarak eserlerine yansıtmıştır. Yaşadığı toplumun dönüşüm sürecinde imgelemlerini ustaca kullanarak Rönesans dönemindeki yeniliklere açık oluşu, yeni ve özgün açılımlarla resimlerini ve tarzını güncellerken İtalyan Rönesansından etkilenen birçok çağdaşının aksine kendi üslubuyla coğrafyasını ve kendi kültürünü her yönüyle hümanist bir tarzda resmetmiştir. Manzaralar yaptığı resimlerde başat rol oynamıştır. Ortaçağ'ın etkilerinden henüz kurtulmamış Rönesans dönemine geçiş sürecinde yaşanan toplumsal bunalımlar ve kaos Bruegel'in resimlerinde yapmış olduğu manzaralarında büyük oranda hissedilmektedir. Toplumdaki değişimleri birçok sanat disiplini ile ele alıp incelemeyen toplumsal değişimin boyutunu anlamaya çalışmak zor olmaktadır. Daha önceden resmedilmiş bir konu, özgün bir biçimde yeniden yaratılarak ressamın kendi yorumuyla iç dünyasını yansıtırken değişen toplumun yapısında aynı konunun öncekinde farklı olarak yeniden nasıl algılandığı da gözler önüne sermiştir. İşte bu çalışma tam da toplumsal olaylar sonucunda değişen toplumsal yapının sanatla doğrudan ilişkisini ve sanata yansımalarını ortaya koymaktadır.

5. Kaynaklar

- Fleming. J. Honour. H (2016) Dünya Sanat Tarihi Çev: Abacı. H. Alfa yayınları
- Gombrich. (2014). Sanatın Öyküsü. Çev: Erduran.Ö- Erduran. E. Remzi Kitapevi
- Nauert.C. G. (2011) Avrupa’ da Hümanizma ve Rönesans Kültürü. Çev: Tırnakçı.B. İş Bankası kültür yayınları
- Panovsky. E (2012) İkonoloji Araştırmaları Rönesans Sanatında İnsancıl Temalar Çev: Düz. O. Pinhan Yayıncılık
- Turani. A. (2003) Dünya Sanat Tarihi, Remzi kitap evi.

İnternet kaynakları

- <https://www.pieter-bruegel-the-elder.org/biography.html> erişim tarihi 07.05.2020 saat:17:23
- [https://tr.wikipedia.org/wiki/Pieter_Brueghel_\(baba\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Pieter_Brueghel_(baba)) erişim tarihi 08.05.2020 saat:21:15
- Resim 1.[https://en.wikipedia.org/wiki/The_Painter_and_The_Buyer_\(portre\)](https://en.wikipedia.org/wiki/The_Painter_and_The_Buyer_(portre)) erişim tarihi 12.04.2020 saat:03:36
- Resim 2.<https://torchwell.wordpress.com/2017/05/27/pieter-bruegelin-eserleri-ve-hayati/> erişim tarihi 27.04.2020 saat:03:36
- Resim 3.<https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-mysteries-pieter-bruegel-elders-peasant-paintings> erişim tarihi 27.04.2020 saat:17:40
- Resim 4. https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%96l%C3%BCm%C3%BCn_Zaferi erişim tarihi 27.04.2020 saat 22:12
- Resim5.[https://en.wikipedia.org/wiki/Dull_Gret#/media/File:Dulle_Griet,_by_Pieter_Brueghel_\(.jpg\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Dull_Gret#/media/File:Dulle_Griet,_by_Pieter_Brueghel_(.jpg)) erişim tarihi 27.04.2020 saat 23:05
- Resim 6 [https://tr.qwe.wiki/wiki/Massacre_of_the_Innocents_\(Bruegel\)](https://tr.qwe.wiki/wiki/Massacre_of_the_Innocents_(Bruegel)) erişim tarihi 28.04.2020 saat 20:20
- Resim 7 <http://www.pieterbruegel.org/blind-leading-the-blind/> erişim tarihi : 28.04.2020 saat: 23:58